

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนมือजेदी” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนด้านตำนานเรื่องเล่าและโบราณคดีของชุมชนมือजेदी เพื่อศึกษาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเชื่อของชุมชนมือजेदी เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนมือजेदीและคนภายนอก ผู้สนใจ และเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนมือजेदी (กัลยาณิวัฒนา) สู่กระบวนการวางแผนการพัฒนาระดับต่างๆให้สอดคล้องกับพื้นที่และชุมชนท้องถิ่นมือजेदी (กัลยาณิวัฒนา)

ทีมวิจัยประกอบด้วยตัวแทน 3 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ปกาเกอญอ ม้ง และลีซู จากทั้ง 3 ตำบลในพื้นที่อำเภอกัลยาณิวัฒนา ได้แก่ ตำบลแจ่มหลวง ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแม่แดด ได้ร่วมกันวางแผนการศึกษาโดยมีการศึกษาข้อมูลมือสองที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กับบริบทการพัฒนาของชุมชนทั้ง 21 หมู่บ้าน 37 หย่อมบ้านใน 3 ตำบล โดยได้มีการจัดเวทีสร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในพื้นที่ศึกษาผ่านเวทีระดับอำเภอ และยังได้มีการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมกับทีมวิจัยและชาวบ้านในลักษณะทบทวนและกำหนดประเด็นคำถามร่วมกันตลอดจนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาและเพื่อค้นหาศักยภาพของแต่ละชุมชน จากนั้นได้มีการจัดเวทีเพื่อกำหนดกิจกรรมในประเด็นศึกษาตลอดจนมีการจัดเวทีเพื่อสรุปบทเรียนในการดำเนินกิจกรรมศึกษาวิจัยและคืนข้อมูลให้กับชุมชน ทั้งนี้ตลอดระยะเวลาในการศึกษาได้มีการประชุมทีมวิจัยและคณะทำงานอยู่เป็นระยะ เพื่อติดตามและปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องและสมบูรณ์มากที่สุดโดยมีทีมงานจากสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนตลอดกระบวนการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าประวัติศาสตร์ความหมายของพื้นที่มือजेदीตามตำนานที่มีการเล่าขานสืบต่อกันมามีมือजेदीเป็นพื้นที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์มีพลังอำนาจ มีความอุดมสมบูรณ์ มีความสงบสุขเปรียบเป็นผู้หญิงตามตำนานความเชื่อของชาวปกาเกอญอ และเป็นทางผ่านของมังกรตามตำนานความเชื่อของชาวม้งสำหรับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชุมชนพบว่าในพื้นที่มือजेदीเป็นชุมชนชาวลัวะมาก่อนแล้วจึงร้างไว้ ต่อมาในช่วงราวปี 2256-2316 ได้มีชาวปกาเกอญอ 4 กลุ่มได้อพยพมาจากประเทศพม่า มาอยู่ที่บ้านแม่สะมาดจังหวัดแม่ฮ่องสอนก่อน หลังจากนั้นมีการกระจายกันเข้ามา 4 เส้นทาง มาบุกเบิกตั้งเป็นชุมชนหย่อมบ้านในลักษณะการกระจายชุมชนและชาวปกาเกอญอ เรียกชุมชนในพื้นที่

เชตนี้ว่า มือเจคี ต่อในราวปี2439ได้มีชาวม้ง อพยพเข้ามา และในปี 2519 ลีซู่ได้อพยพเข้ามาตั้งชุมชนในพื้นที่มือเจคี โดยในปี 2525 ทางราชการได้ตั้งชุมชนหมู่บ้านในพื้นที่มือเจคีเป็นตำบลบ้านจันทร์ และในปี 2538 แยกเป็น 3ตำบล คือ ตำบลบ้านจันทร์ ตำบลแจ่มหลวง ตำบลแม่แดด ขึ้นกับอำเภอแม่แจ่ม และในปี2552ได้ตั้งเป็นอำเภอภักดีพัฒนา

สำหรับพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิตและความเชื่อชุมชนมือเจคีพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงพอสมควรทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะมิติในเรื่องความเคารพศรัทธาและการพึ่งพากันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ หรือ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ก่อให้เกิดศรัทธาและความหวาดกลัวต่อสิ่งลึกลับที่เชื่อมโยงกับความเชื่อในการดูแลรักษาและเคารพนอบน้อมต่อดิน น้ำ ป่า หรือทรัพยากรธรรมชาติ นั้นได้เลือนหายไปจากอดีต เมื่อเริ่มมีการพัฒนาต่างๆ จากภายนอกไหลบ่าเข้ามาสู่ชุมชนเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยได้สรุปให้เห็นพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงชุมชนมือเจคีเป็น 4 ยุคคือ ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิกตั้งถิ่นฐานชุมชนมือเจคี ยุคที่ 2 ยุคการเข้ามาเผยแพร่และพัฒนาของศาสนาคริสต์ ยุคที่ 3 ยุคการพัฒนาของโครงการหลวงกับหน่วยงานราชการ และยุคที่ 4 ยุคการจัดตั้งเป็นอำเภอภักดีพัฒนา

นอกจากทีมวิจัยและชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้จะได้รับรู้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ความหมาย ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนมือเจคีตามโจทย์หรือวัตถุประสงค์ของโครงการข้างต้นแล้ว ในระหว่างการศึกษาที่ได้มีเวทีการแลกเปลี่ยน ทบทวนข้อมูลร่วมกันอยู่เป็นระยะๆนั้นได้ก่อให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ที่ดีทั้งระหว่างชุมชนระหว่างชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่ม ทำให้ลดอคติทางชาติพันธุ์ที่เคยมีต่อกันในอดีตได้พอสมควรทำให้การยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้นผ่านหลักฐานและข้อมูลจากผู้รู้ที่อยู่ในชุมชน นอกจากนี้ยังเกิดผลเชิงพัฒนาคือ ได้เกิดการก่อรูปของ “สภาผู้อาวุโส” ที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มผู้อาวุโสที่มาร่วมให้ข้อมูลในเวทีคืนข้อมูลครั้งสุดท้ายของโครงการเพื่ออาสาเป็นที่ปรึกษาและรับฟังปัญหาตลอดจนให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ แก่ชุมชน ซึ่งจะเป็นรูปแบบหนึ่งที่แสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่ผู้อาวุโสทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์จะได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ดูแลจัดการและพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้เหมาะสมและยั่งยืนต่อไปในอนาคต